

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. М.І. ПИРОГОВА

«ЗАТВЕРДЖУЮ

»

Проректор з наукової роботи
проф. О. Власенко

О. Власенко

«19» 2019 р.

МЕДИЧНА ЕТИКА ТА ДЕОНТОЛОГІЯ
(назва навчальної дисципліни)

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
навчальної дисципліни
з підготовки доктора філософії
на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти

галузі знань 22 Охорона здоров'я
(шифр і назва галузі знань)

спеціальності 222 Медицина, 221 Стоматологія,
228 Педіатрія, 229 Громадське здоров'я, 091 Біологія
(код і найменування спеціальності)

мова навчання українська, російська, англійська

20__ рік
Вінниця

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова, відділ аспірантури, докторантури

РОЗРОБНИКИ: докт.мед.н, проф. С.В. Римша,
к.мед.н., доц. Рациборинська-Полякова Н.В.

Обговорено на засіданні кафедри психіатрії, наркології та психотерапії з курсом ПО Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова та рекомендовано до затвердження на центральній методичній раді / науковій комісії

“ 26 ” квітень 2019 року, протокол № 9

Затверджено на центральній методичній раді / науковій комісії та рекомендовано до затвердження вченою радою

“ 30 ” 05 2019 року, протокол № 10

Модуль 1

Тема 1. Етика і деонтологія як основа лікарської діяльності. Медична етика, деонтологія і право. Етика та деонтологія в професійній діяльності лікаря. Етапи становлення медичної деонтології в різні епохи розвитку суспільства.

Знати: історію формування етики як науки, значення філософської думки відомих мислителів старовини Аристотеля, Платона, Сократа, Демокрита та історичні аспекти медичної етики й деонтології.

Вміти: пояснити та обґрунтувати специфіку професійної моральності й професійної етики.

Література:

Нормативні джерела:

1. Закони України про охорону здоров'я: Збірник нормативно-правових актів. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. – 464 с.
2. Україна. Закони. Про лікарські засоби: Закон // Голос України. — 1996. — 7 травня.
3. Україна. Закони. Про рекламу: Закон // Відомості Верховної Ради України. — 1996. - №39 -С. 181.
4. Етичний Кодекс медичної сестри (прийнято Асоціацією медичних сестер, 1997 р.)
5. Европейская конвенция по правам человека. – Рим, 4.11.1950 //Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. – К.: Вид-во «Сфера», 1999. – С. 212-229.

Основна (базова) література:

7. Грандо А.А., Грандо С.А. Врачебная этика. - К: РИА»Триумф».-1994.-255 с.
8. Грандо А.А. Лікарська етика і медична деонтологія. - 2-е видавництво, перероб. і доп. - К.: Вища шк., 1988. - 192с..
9. Громов А. П. Деонтология в медицине. — В 2 т. — М.: Медицина, 1988. — Т. 1. — 348 с.; Т. 2. — 324 с.
10. Зеленкова И.Л., Беляева Е.В. Етика: Навчальний посібник. —Мн.: вид. В.М. Скакун, 1995.
11. Етика: Методологические основы клинической медицины. Навч. посібник / Петленко В. П., Сержантов В. Ф. — К.: Здоров'я, 1990. — 182 с.
12. Малахов В. Етика: Курс лекцій. Навч. посібник. - 2-й виклад., перероб. і доп. - К.: Либідь, 2000. — 384с.
13. Назар П.С., Віленський Ю.П. Основы медичної етики. -. К.:„Здоров'я”. – 2002 – 341 с.
14. Основы етических знаний / під ред. професора М. Н.Росенко. — М.: Вид. "Лань", 1998.
15. Словник з етики. Під ред. І.С. Кіна. — М.:Политиздат, 1990.

Додаткова література:

1. Авіценна. Книга знання.-М.: Ексмо-экспресс, 1999. - 749с.
2. Амосов Н. М. Повести. — К.: Дніпро, 1984. — 615 с.
3. Аронов Г.Е. Феофил Яновский. — К.: Наукова думка, 1994. — 160 с.
4. Бекон Френсис. Життя. Світогляд. - Мн.: Сучасне слово, 1998.- 350с.
5. Верхан П.Х. Сучасне підприємництво: етика і успіх // Людина і труд.-1994.-№ 5.-С.119-124.
6. Грандо О. Визначні імена в історії української медицини. — К.: РВФ Триумф, 1997. — 335 с.
7. Гусейнов А.А., Апресян Р.Г. Етика.-М.: Гардарики, 1999. - 470с.0.
8. Журавель В., Журавель В. Ділова етика і етикет лікаря-менеджера і підприємця // Ліки України.-1999.-№ 10.-С.21 -23.
9. Кодекс медицинской деонтологии / Введение и комментарии Л. Репе; Предисловие П. Рикера; Слово к укр. читателю А. А. Крикунова. — К.: Сфера, 1998. — 164 с.
10. Лихтенштейн Е. И. Помнить о больном / Послесловие Ю. Н. Щербака. — К.: Вища шк., 1978. — 174 с.

11. Лікує слово. Проблеми медичної деонтології в художній літературі: Навч. посібник /Укладачі: Золотухін Г. О., Литвиненко Н. П., Жебка І.І. та ін. — К.: Нац. мед. ун-т ім. О. О. Богомольця, 1999. — 264 с.
12. Медицина в Україні. Видатні лікарі XVII—XIX ст. — К.: Держ. наук.-мед. бібліотека, 1997. — 240 с.
13. Міжнародні етичні принципи фармацевтів // Еженед. Аптека.- 2001.- С.18-20.
14. Пенфилд У. Гіппократ.- М.: Армада, 1997.-394с.
15. Пиріг Л. Медицина і українське суспільство. Збірка медико-публіцистичних праць. — К.: Б.В., 1998. — 472 с.
16. Преданная медицина: Причастность врачей к нарушениям прав человека. — К.: Сфера. 1997. — 269 с.
17. Смирнова –Ракитина А. Повесть о Авиценне.- М.: Армада, 1997.-442с.
18. Соловьев Е.Я. Современный этикет.- М.: Ось.- 2000.-208с.
19. Соловйов Е.Л. Етикет ділової людини - Мінськ: АС АР, 1994.-198с. 27. Спиноза Бенедикт. Об усовершенствовании ума, - М.: Эксмо-экспресс, 1998.-862с.
20. Спиркин А.Г. Философия.-М: Гардарики, 1999, -815с.
21. Товстуха Є. С. Українська народна медицина. — К.: Київська правда, 1994. — 284 с.
22. Етика бізнеса.-М.: Зеркало, 1998.-253с.
23. Хайдеггер Мартін. Думки. Постулати. Афоризми. Філософські інтерпретації. Тези.- Мн.: Сучасне слово, 1998, - 382с.
24. Холопова Т.І., Лебедева М.М. Протокол і етикет для ділових людей.-М.: ИНФРА-М, 1995.-25с.

Інформаційні ресурси по медичній етиці та деонтології:

- [html](http://900igr.net/thumbs/meditsina/Meditsinskaja-etika/) [img]<http://900igr.net/thumbs/meditsina/Meditsinskaja-etika/>. Рокицький М. Завантажити роботу Етика і деонтологія в медицині (презентація).
- [\[url=http://900igr.net/prezentatsii/meditsina/meditsinskaja-etika/\]](http://900igr.net/prezentatsii/meditsina/meditsinskaja-etika/)
- <http://www.moz.gov.ua/ua/main/?docID=3858>

Тема 2. Проблеми деонтології та лікарської етики в професійній діяльності.

Основні моделі взаємовідносин у системі “лікар-хворий”. Проблеми деонтології та лікарської етики в різних царинах професійної діяльності лікаря. Проблема життя та смерті у медичній етиці та деонтології. Евтаназія: морально-етичні проблеми.

Знати: сучасні підходи до виховання сучасного висококваліфікованого фахівця в галузі медицини відповідного рівня підготовки для повсякденної роботи, формування системи знань, професійних умінь та практичних навичок стосовно етичних норм і основ, які використовуються в діловому спілкуванні з колегами, медичним персоналом, хворими і населенням, в основному підготовленого до майбутньої професійної діяльності у якості викладача ВНЗ, науковця-дослідника у сфері клінічної медицини.

Вміти: дотримуватись етики у взаємостосунках лікар-хворий і лікар-лікар, в медичних колективах, з медичними представниками, між суб'єктами медицини й державою; просувати новітні медичні технології та препарати згідно етичних критеріїв ВООЗ.

Література:

Нормативні джерела:

1. Закони України про охорону здоров'я: Збірник нормативно-правових актів. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. – 464 с.
2. Україна. Закони. Про лікарські засоби: Закон // Голос України. — 1996. —7 травня.
3. Україна. Закони. Про рекламу: Закон // Відомості Верховної Ради України.— 1996.- №39 -С. 181.
4. Етичний Кодекс медичної сестри (прийнято Асоціацією медичних сестер, 1997 р.)

5. Европейская конвенция по правам человека. – Рим, 4.11.1950 //Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. – К.: Вид-во «Сфера», 1999. – С. 212-229.

Основна (базова) література:

6. Болтарович З. Українська народна медицина. — К.: Абрис, 1994. — 319 с.
7. Грандо А.А., Грандо С.А. Врачебная этика. - К: РИА»Триумф». -1994.-255 с.
8. Грандо А.А. Лікарська етика і медична деонтологія. - 2-е видавництво, перероб. і доп. - К.: Вища шк., 1988. - 192с..
9. Громов А. П. Деонтология в медицине. — В 2 т. — М.: Медицина, 1988. — Т. 1. — 348 с.; Т, 2. — 324 с.
10. Загальна психологія. Підручник. – К., 2001.
11. Зеленкова І.Л., Беляєва Є.В. Етика: Навчальний посібник. –Мн.: вид. В.М. Скакун, 1995.
12. Етика: Методологические основы клинической медицины. Навч. посібник / Петленко В. П., Сержантов В. Ф. — К.: Здоров'я, 1990. — 182 с.
13. Малахов В. Етика: Курс лекцій. Навч. посібник. - 2-й виклад., перероб. і доп. - К.: Либідь, 2000. — 384с.
14. Назар П.С., Віленський Ю.П. Основы медичної етики. -. К.:„Здоров'я”. – 2002 – 341 с.
15. Основы этических знаний / під ред. професора М. Н.Росенко. — М.: Вид. "Лань", 1998.
16. Права человека и профессиональная ответственность врача в документах международных организаций. — К.: Сфера, 1999. — 121с.
17. Словник з етики. Під ред. І.С. Кіна. — М.:Политиздат, 1990.

Додаткова література:

1. Верхован П.Х. Сучасне підприємництво: етика і успіх // Людина і труд.-1994.-№ 5.-С.119-124.
2. Гусейнов А.А., Апресян Р.Г. Етика.-М.: Гардарики, 1999. - 470с.0.
3. Журавель В., Журавель В. Ділова етика і етикет лікаря-менеджера і підприємця // Ліки України.-1999.-№ 10.-С.21 -23.
4. Кодекс медицинской деонтологии / Введение и комментарии Л. Репе; Предисловие П. Рикера; Слово к укр. читателю А. А. Крикунова. — К.: Сфера, 1998. — 164 с.
5. Кузін Ф.А. Культура ділового спілкування. Практична допомога для бізнесменів. - 4-е видавництво - М.: "Вісь-89", 2000. - 240с.
6. Липа Ю. І. Ліки під ногами. — Дрогобич, 1990. — 121 с.
7. Лихтенштейн Е. И. Помнить о больном / Послесловие Ю. Н. Щербака. — К.: Вища шк., 1978. — 174 с.
8. Лікує слово. Проблеми медичної деонтології в художній літературі: Навч. посібник /Укладачі: Золотухін Г. О., Литвиненко Н. П., Жебка І.І. та ін. — К.: Нац. мед. ун-т ім. О. О. Богомольця, 1999. — 264 с.
9. Лебедева М.М. Вам належать переговори.-М.: "Економіка", 1993.-234с.
10. Матвеев В.Р. Основы медицинской психологии, этики и деонтологии.- М.: Медицина, 1984. – 176с.
11. Медицина в Україні. Видатні лікарі XVII—XIX ст. — К.: Держ. наук.-мед. бібліотека, 1997. — 240 с.
12. Міжнародні етичні принципи фармацевтів // Еженед. Аптека.- 2001.- С.18-20.
13. Преданная медицина: Причастность врачей к нарушениям прав человека. — К.: Сфера. 1997. — 269 с.
14. Соловьев Е.Я. Современный этикет.- М.: Ось.- 2000.-208с.
15. Соловійов Е.Л. Етикет ділової людини - Мінськ: АС АР, 1994.-198с. 27. Спиноза Бенедикт. Об усовершенствовании ума, - М.: Эксмо-экспресс, 1998.-862с.
16. Етика бізнеса.-М.: Зеркало, 1998.-253с.

17. Холопова Т.І., Лебедева М.М. Протокол і етикет для ділових людей.-М.: ИНФРА-М, 1995.-25с.

Інформаційні ресурси по медичній етиці та деонтології:

- [html \[img\]http://900igr.net/thumbs/ meditsina/Meditsinskaja-etika/](http://900igr.net/thumbs/meditsina/Meditsinskaja-etika/). Рокицький М. Завантажити роботу Етика і деонтологія в медицині (презентація).
- [\[url=http://900igr.net/ prezentatsii/meditsina/meditsinskaja-etika.](http://900igr.net/prezentatsii/meditsina/meditsinskaja-etika)
- [http: www.moz.gov.ua/ua/main/?docID=3858](http://www.moz.gov.ua/ua/main/?docID=3858)

Тема 3. Моральні та правові аспекти лікарської діяльності. Лікарські помилки та правова відповідальність лікаря. Моральні та правові аспекти лікарської таємниці.

Знати: сучасні завдання і вимоги належної медичної практики.

Вміти: здійснювати самостійну професійну діяльність згідно етичних принципів належної медичної практики; формувати етичні норми і культуру фахової діяльності в медичних закладах, фірмах і компаніях.

Література:

Нормативні джерела:

1. Закони України про охорону здоров'я: Збірник нормативно-правових актів. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. – 464 с.
2. Україна. Закони. Про лікарські засоби: Закон // Голос України. — 1996. —7 травня.
3. Україна. Закони. Про рекламу: Закон // Відомості Верховної Ради України.— 1996.- №39 -С. 181.
4. Етичний Кодекс медичної сестри (прийнято Асоціацією медичних сестер, 1997 р.)
5. Международная классификация болезней (10-й пересмотр). Клинические описания и указания по диагностике. ВОЗ / Пер. с англ. – К.: Факт, 1999.
6. Европейская конвенция по правам человека. – Рим, 4.11.1950 //Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. – К.: Вид-во «Сфера», 1999. – С. 212-229.

Основна (базова) література:

7. Болтарович З. Українська народна медицина. — К.: Абрис, 1994. — 319 с.
8. Грандо А.А., Грандо С.А. Врачебная этика. - К: РИА»Триумф».-1994.-255 с.
9. Грандо А.А. Лікарська етика і медична деонтологія. - 2-е видавництво, перероб. і доп. - К.: Вища шк., 1988. - 192с..
10. Громов А. П. Деонтология в медицине. — В 2 т. — М.: Медицина, 1988. — Т. 1. — 348 с.; Т, 2. — 324 с.
11. ЗеленковаИ.Л., Беляєва Є.В. Етика: Навчальний посібник. —Мн.: вид. В.М. Скакун, 1995.
12. Етика: Методологические основы клинической медицины. Навч. посібник / Петленко В. П., Сержантов В. Ф. — К.: Здоров'я, 1990. — 182 с.
13. Малахов В. Етика: Курс лекцій. Навч. посібник. - 2-й виклад., перероб. і доп. - К.: Либідь, 2000. — 384с.
14. Назар П.С., Віленський Ю.П. Основы медичної етики. -. К.:„Здоров'я”. – 2002 – 341 с.
15. Основы этических знаний / під ред. професора М. Н.Росенко. — М.: Вид. "Лань", 1998.
16. Права человека и профессиональная ответственность врача в документах международных организаций. — К.: Сфера, 1999. — 121с.
17. Словник з етики. Під ред. І.С. Кіна. — М.:Политиздат, 1990.

Додаткова література:

1. Гусейнов А.А., Апресян Р.Г. Етика.-М.: Гардарики, 1999. - 470с.0.
2. Журавель В., Журавель В. Ділова етика і етикет лікаря-менеджера і підприємця // Ліки України.-1999.-№ 10.-С.21 -23.

3. Кодекс медицинской деонтологии / Введение и комментарии Л. Репе; Предисловие П. Рикера; Слово к укр. читателю А. А. Крикунова. — К.: Сфера, 1998. — 164 с.
4. Кузін Ф.А. Культура ділового спілкування. Практична допомога для бізнесменів. - 4-е видавництво - М.: "Вісь-89", 2000. - 240с.
5. Липа Ю. І. Ліки під ногами. — Дрогобич, 1990. — 121 с.
6. Лихтенштейн Е. И. Помнить о больном / Послесловие Ю. Н. Щербака. — К.: Вища шк., 1978. — 174 с.
7. Лікує слово. Проблеми медичної деонтології в художній літературі: Навч. посібник /Укладачі: Золотухін Г. О., Литвиненко Н. П., Жебка І.І. та ін. — К.: Нац. мед. ун-т ім. О. О. Богомольця, 1999. — 264 с.
8. Лебедева М.М. Вам належать переговори.-М.: "Економіка", 1993.-234с.
9. Матвеев В.Р. Основы медицинской психологии, этики и деонтологии.- М.: Медицина, 1984. — 176с.
10. Міжнародні етичні принципи фармацевтів // Еженед. Аптека.- 2001.- С.18-20.
11. Преданная медицина: Причастность врачей к нарушениям прав человека. — К.: Сфера, 1997. — 269 с.
12. Соловьев Е.Я. Современный этикет.- М.: Ось.- 2000.-208с.
13. Соловйов Е.Л. Етикет ділової людини - Мінськ: АС АР, 1994.-198с. 27. Спиноза Бенедикт. Об усовершенствовании ума, - М.: Эксмо-экспресс, 1998.-862с.

Інформаційні ресурси по медичній етиці та деонтології:

- <http://900igr.net/thumbs/meditsina/Meditsinskaja-etika/>. Рокицький М. Завантажити роботу Етика і деонтологія в медицині (презентація).
- [\[url=http://900igr.net/prezentatsii/meditsina/meditsinskaja-etika](http://900igr.net/prezentatsii/meditsina/meditsinskaja-etika)
- <http://www.moz.gov.ua/ua/main/?docID=3858>

Завдання для самостійної роботи

Для самостійного вивчення етики й деонтології в медицині рекомендується опрацювати матеріал за розділами в послідовності робочої програми.

Особливу увагу слід звернути на загальні питання моралі, моральності, та історію формування деонтології в медицині.

Розуміння основних питань і загальних положень сприятиме засвоєнню особливостей формування відносин між лікарем-хворим-суспільством, між медичним працівниками, стосунків в медичному колективі.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Поняття етики.
2. Основні етапи становлення етики.
3. Етика в системі знання про мораль.
4. Значення етики на рубежі XX і XXI століть.
5. Поняття і категорії моралі.
6. Мораль і духовність.
7. Основні концепції походження моралі.
8. Функції моралі.
9. Характеристика понять моральної свідомості.
10. Вчинок як початковий елемент етичної поведінки.
11. Суть етичної свободи.
12. Специфіка професійної моральності і професійної етики.
13. Основні поняття професійної моральності.
14. Ділова етика і духовність.
15. Етичне виховання.

16. Історичні аспекти медичної етики й деонтології.
17. Роль етики й деонтології у формуванні особистості лікаря.
18. Етика взаємостосунків лікаря і хворого.
19. Етичний зміст взаємостосунків лікаря із медичним персоналом.
20. Етика і професійні відносини в медичних колективах.
21. Етична сторона взаємостосунків між суб'єктами медицини і державою.
22. Ціль етичних критеріїв ВООЗ і сфера їх вживання.
23. Етика просування на ринок лікарських препаратів.
24. Етика рекламування лікарських препаратів серед лікарів і населення.
25. Роль медичних представників у просуванні лікарських препаратів на ринок.
26. Етичні аспекти симпозіумів і наукових нарад медичних працівників.
29. Вимоги до інформації, що поміщається в анотаціях, вкладках і брошурах щодо препаратів, медичних приладів.
30. Етичні аспекти самостійного лікування без рецептурними препаратами в світовій практиці.
31. Захист прав хворого і лікаря в медичній взаємодії.
32. Базові поняття етики бізнесу.
33. Управлінська етика.
37. Вплив етичних норм на розвиток медицини.
38. Формування етичних норм і культури професійного спілкування в медичних закладах.